

SOPUISUUS VUOROASUMISEN EDELLYTYKSENÄ

Pekka Pere: *DPhil, asiantuntija, Jobdon tieto ja analytiikkapalvelut, Helsingin yliopisto*

pekka.pere@helsinki.fi

Janus vol. 25 (1) 2017, 57–60

Suomi on monissa sosiaali- ja terveydenhuollon käytännöissä edistykseinen. Avioeroasioissa konservatiiviset asenteet lapsen parhaasta ja vanhempien rooleista (toinen hoitaa; toinen elättää) voivat silti puskea esiin. Vanhat suhtautumistavat kahlitsevat joskus ammattilaisiakin.

Vuoroasuminen on yleistynyt asumisjärjestely eroperheiden lapsille. Vuoroasumisessa lapsella on molempien vanhempiensa luona koti, jossa lapsi viettää paljon tai yhtälailla aikaa. Uusin suomalainen vuoroasumistutkimus (Rissanen 2016) on otantatutkimus (vastausprosentti 80). Otoksessa oli 470 vuoroasumista ja 536 yhden kodin asumisjärjestelyä noudattavaa yhdeksäsluokkalaista erolasta. Rissanen oleellisesti päätteli, että

- vuoroasuvat lapset voivat paremmin kuin perinteisemmän yhden kodin erolapset.
- vuoroasuvilla lapsilla on vähemmän riskikäyttäytymistä kuin yhden kodin erolapsilla.
- asumisjärjestely ei ole erityisen merkittävä erolasten hyvinvoinnin selittäjä.

Tällaisten tulosten myötä voisi ajatella, että vuoroasumisjärjestely on yksi erolasten asumisjärjestely muiden joukossa ja että sitä ei ainakaan tule asettaa tois-

sijaiseksi muihin asumisjärjestelyihin verrattuna.

Hallituksen yksi kärkihanke on uusia laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoja uusimistarpeista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos sekä Lastensuojelun keskusliitto ovat esittäneet oikeusministeriölle tällaiset lausunnot (THL 2016 ja LSKL 2016). Arvioinnissa esitettyjä näkemyksiä vanhempien sopuisuudesta vuoroasumisen edellytyksenä.

THL ehdottaa lausunnossaan, että lakiin tulisi asettaa vuoroasumisen edellytykseksi vanhempien yhteistyökyky. THL:n mukaan vuoroasumisesta on niukasti tutkimusta. Ainoa tutkimusviite on Linnavuori (2007). Viitteessä sekä Linnavuoren että hänen väitöskirjansa nimi ovat väärinkirjoitettuja. THL ei kerro mitään Linnavuoren havainnoista.

LSKL katsoo lausunnossaan niin ikään, että vanhempien eron jälkeen vanhempien sopuisuus on edellytys vuoroasumiselle: ” – – tilanteessa, jossa vanhempien välillä on konflikteja ja riitelyä, lapset altistuvat vuoroasumisessa vanhempien riidoille ja voivat joutua riitelyn välikappaleiksi. Tärkeänä edellytyksenä vuoroasumiselle pidetäänkin vanhempien sopuisia välejä ja joustavuutta eron jälkeen.” LSKL viit-

taa kantansa tueksi kolmeen tutkimukseen: Autonen-Vaaraniemi ja Forsberg (2015), Linnavuori (2007) ja Bergström ym. (2015). LSKL:n viittaamat tutkimukset eivät tue LSKL:n näkemystä siitä, että vuoroasuminen ei sopisi tilanteisiin, joissa vanhemmilla ei ole sopuisia välejä.

Autonen-Vaaraniemen ja Forsbergin artikkeli perustuu seitsemän tytön tutkijoille lähettämään kirjoitukseen. Lasten lukumäärä tutkimuksessa on pieni, lapset ovat vain toista sukupuolta ja he ovat itse hakeutuneet tutkimukseen mukaan. Kyse ei ole otannasta, jonka tuloksia voisi yleistää. Tutkijat kertovat yhdestä ”kirjoitusaineistossa vähemmistössä” olevasta kirjoituksesta (emt., 453). Siinä lukioikäinen lapsi kertoo kokeneensa raskaana, että hänen oltiin lukioikäisyytensä vuoksi oletettu itse pystyvän päättämään, missä haluaa asua. Lapsi oli yrittänyt asua äitinsä kanssa, mikä oli ollut raskasta äidin viihaisuuden ja aggressiivisuuden takia. Lapsi kertoi: ”Isäni kehotti minua tekemään ’ihan niin kuin itse haluan’ ajattelematta, kelle pitäisi olla uskollinen.” (emt., 453.) Vanhempien välillä ei ollut siis konfliktia; oli vain äidin viihaisuus. Kertomus päättyy onnellisesti. Tutkimuksesta ei voi päätellä vuoroasumisen sopivuudesta konfliktitilanteessa mitään.

Linnavuoren väitöskirjan 20 lapsen aineisto tunnetusti puoltaa vuoroasumista. Lapsista yli puolet kertoi joutuvansa välittämään viestejä vanhempiensa välillä, puolet kertoi vanhempiensa riitelevän ja joka kolmas lapsista arvioi, että vanhempiensa välit eivät ole parhaat mahdolliset olosuhteisiin nähden. Joidenkin vanhemmat eivät olleet lainkaan tekemissä keskenään tai eivät puhuneet

keskenään. Yhden lapsen vanhempi oli uhannut toista vanhempaa väkivallalla. Silti kaikki lapset pitivät vuoroasumista hyvänä asumisjärjestelyinä, monet itsensänselvyytenä sekä parhaana vaihtoehtona eron jälkeen ja lähes kolmasosa ei keksinyt siitä mitään negatiivista (emt. 99–100, 115–116, 118, 120, 146, 155–156). Linnavuoren väitöskirja ei tue LSKL:n väittämää.

Bergströmin ym. (2015) tutkimuksen aineisto (147 839 nuorta) viittaa niin ikään päinvastaiseen kuin LSKL esittää. Bergström ym. kirjoittavat (suomennos; emt., 771–772): ”Vuoroasuvat lapset kärsivät harvemmin psykosomaattisista ongelmista kuin [ero]lapset, jotka asuvat valtaosin tai ainoastaan toisella vanhemmallaan – –. Aineelliset resurssit ja vanhempi–lapsi –suhde ovat tärkeitä lasten psykosomaattiselle terveydelle, mutta ne eivät selitä eroja lapsissa eri asumisjärjestelyissä. – – vaikka kaksi kotia edellyttää sopeutumista kahteen erilaiseen ympäristöön ja perheilmastoon, tuloksemme osoittavat, että vuoroasuvilla lapsilla on pienempi riski psykosomaattisiin oireisiin kuin yhdessä kodissa asuvilla. Tämä tulos vahvistaa aiempien pienimuotoisempien tutkimusten tulokset. Esimerkiksi sekä Turunen että Carlsund ym. havaitsivat pienemmän stressiriskin vuoroasuvilla lapsilla kuin yhdessä kodissa asuvilla [ero]lapsilla, kun huomioitiin perheiden ja lasten piirteet sekä vanhempi–lapsi –suhteet. – – Yhteenvetona tämä indikoi, että mahdollinen kahdesta kodista aiheutuva stressi voi kumoutua positiivisilla vaikutuksilla siitä, että lapsi on läheisessä yhteydessä molempiin vanhempiinsa.”

Bergström ym. (2015) nimenomaan toteavat, että erolapset voivat vuoroasumisessa paremmin kuin yhden kodin mallissa ja myös silloin, kun huomioidaan vanhempien ja lasten väliset suhteet. He huomauttavat, ettei heillä ole tietoa, ovatko vanhemmat olleet yhteistyökykyisiä vai konfliktissa (emt., 773): ”Sisällytimme mittareita lasten aineellisista resursseista ja vanhempi-suhteista, mutta meiltä puuttui muunlainen informaatio perheiden sosioekonomisesta tilanteesta sekä vanhempien yhteistyön tai konfliktin tasosta.”

LSKL:n viittaamista tutkimuksista ei ilmene LSKL:n väitettä, että vanhempien sopuisuus olisi vuoroasumisen tärkeä edellytys. LSKL ei selitä, miksi lapset välttyisivät altistumasta vanhempien riidoille, jos lapset eivät noudattaisi vuoroasumista. On perusteltua ajatella, että lapset altistuvat vanhempien riidoille ja joutuvat riitelyn välikappaleiksi usein siksi, että vuoroasuminen ei ole lähtökohta vaan winner takes it all -käytäntö, mikä ajaa vanhempia riitelemään lapsista. Vuoroasuminen voi siis suojata lapsia vanhempien riidoilta.

Uudessa ruotsalaisessa tutkimuksessa (Hagquist 2015) on tutkittu vanhempien mahdollisen riitaisuuden ja asumismuodon vaikutusta erolapsen hyvinvointiin. Tulos on, että lapsen vointiin ei vaikuta niinkään asumismuoto vaan vanhempien riitaisuus. Tutkimuksen aineistossa (172 298 nuorta) vuoroasumisessa olevat lapset näyttävät voivan jopa paremmin kuin ydinperheiden lapset, jos vanhempien suhteet ovat huonot.

Nielsen (2014a) perehtyi neljäänkymmeneen tutkimukseen vuoroasumisesta ja summeeraa jo artikkelinsa tiivistel-

mässä, että vuoroasuminen sopii myös riitaisiin tilanteisiin: ”Vuoroasuvat lapset voivat paremmin tunne-elämän, käyttäytymisen ja psykologisen hyvinvoinnin mittarien mukaan. Heidän fyysinen terveytensä sekä suhteensa molempiin vanhempiinsa olivat paremmat. Nämä hyödyt säilyivät jopa tilanteissa, joissa vanhempien välillä oli kova konflikti.”

Uusin tutkimustieto tukee näkemystä vuoroasumisen lapsen edun mukaisuudesta, vaikka vanhemmat eivät olisi sopuisia.

THL:n mielestä ”vuoroasuminen voi olla lapsen edun mukaista tietyissä tilanteissa”. LSKL kirjoittaa vastaavasti. Molemmat vaikuttavat pitävän vuoroasumista hyvin erityisenä asumisjärjestelynä. Ne ottavat vuoroasumiseen vahvasti kantaa – THL vaatien yhteistyökykyedellytystä jopa lakiin kirjattavaksi – vaikka tutkimustietoon on viitattu minimaalisesti tai sitä on luettu väärin.

Vanhempien sopuisuus vuoroasumisen edellytyksenä vaikuttaa ”tärpältä” (*woozle*, Nielsen 2014b): Vahva näkemys, jota toistetaan niin, että monet alkavat uskoa siihen, mutta jota empiirinen evidenssi ei tue tai tukee vain heikosti. Tärppää on kuvattu sosiaalitutkimuksen väärinkäytöksi (mt.). Nimitys tulee kertomuksesta, jossa Nalle Puh ja Nasu kävelevät ympyrää, näkevät omat jalanjälkensä ja vakuuttuvat niiden olevan vaarallisen pedon tärpän jalanjäljet. Tärppien ei tulisi vaikuttaa lainsäädäntöön.

Eroriidat lisääntyisivät, jos lain edellytys vuoroasumiselle olisi vanhempien

yhteistyökyky. Eron tunnekuohussa vanhemmat usein tarrautuvat lapsiin ja yrittävät omia heidät. Vahvemmillä — ainakin omasta mielestään — olevan vanhemman kannattaisi riitauttaa tilanne, jos laki ei tällöin sallisi vuoroasumista. Lainsäädännöllä pitäisi pyrkiä päivastaiseen eli ohjaamaan erovanhempia lasten edun mukaiseen mahdollisimman sopuisaan eroon.

KIRJALLISUUS

- Autonen-Vaaraniemi, Leena & Forsberg, Hannele (2015) Vuoroasuminen lapsuuden paikkakokemuksina kolmen tyyppitarinan valossa. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (5), 447–456.
- Bergström, Malin & Fransson, Emma & Modin, Bitte & Berlin, Marie & Gustafsson, Per A & Hjern, Anders (2015) Fifty moves a year: Is there an association between joint physical custody and psychosomatic problems in children? *Journal of Epidemiology and Community Health* 69 (8), 1–6.
- Hagqvist, Curt (2015) Family residency and psychosomatic problems among adolescents in Sweden: The impact of child–parent relations. *Scandinavian Journal of Public Health* 44 (1), 36–46.
- Linnavuori, Hannariikka (2007) Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Jyväskylä studies in education, psychology and social research, 313. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- LSKL (2016) <https://www.lskl.fi/kannanotot-ja-lausunnot/lausunto-lapsen-huolto-ja-tapaamisoikeutta-koskevan-lainsaadannon-uudistamisesta/> Luettu 21.8.2016.
- Nielsen, Linda (2014a) Shared physical custody: Summary of 40 studies on outcomes for children. *Journal of Divorce & Remarriage* 55 (8), 613–635.
- Nielsen, Linda (2014b) Wozzles: Their role in custody law reform, parenting plans, and family court. *Psychology, Public Policy, and Law* 20 (2), 164–180.
- Rissanen, Antti (2016) Perhemuodon yhteys nuorten hyvinvointiin ja riskikäyttäytymiseen. Erityistarkastelussa vuoroasuminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (3), 247–258.
- THL (2016) https://www.thl.fi/documents/10531/2397182/189_Lausunto_Lapsen+huolto+ja+tapaamis+oikeutta+koskevan+lainsaadannon+uudistaminen.pdf/ Luettu 21.8.2016.